

Némedi Tamás¹

A magyar Vörös Hadsereg északi hadjáratát lehetővé tévő események, tényezők

The Events and Factors That Made the Hungarian Red Army's Northern Campaign Possible

Absztrakt

A magyar Vörös Hadsereg 1919-es tevékenysége volt az egyetlen az államhatalom által vezetett és irányított fegyveres ellenállás, amelynek reális esélye volt arra, hogy Magyarország elkerülje a trianoni katasztrófát. Az őszirózsás forradalomtól (1918. október 31.) egészen 1919. március 21-ig, vagyis a magyar Tanácsköztársaság és a magyar Vörös Hadsereg megalakulásáig a Kratochvill Károly ezredes vezette Székely Hadosztály hősiességi harcain kívül nem történt érdemleges ellenállás az országba betörő cseh, román, illetve szerb erők ellenében. A magyar Vörös Hadseregnek viszont véleményem szerint reális esélye volt a sikeres fegyveres küzdelemre a hazánkra támadó államokkal szemben, aminek kiváló példája volt a sikeres északi hadjárat végrehajtása.

Tanulmányomban felvázolom azokat az eseményeket, amelyek lehetővé tették a magyar Vörös Hadsereg legismertebb haditettét, az északi hadjáratot, amelynek eredményeként sikerült kiszorítani a megszálló cseh erőket a Felvidék jelentős részéről, ezáltal elválasztani őket román szövetségesüktől. Kihangsúlyozom az északi hadjárat jelentőségét, ismertetem a magyar Vörös Hadsereg tevékenységének koronként változó megítélését. Bemutatom az őszirózsás forradalomtól az 1919. áprilisi román támadásig eltelt bő négy és fél hónap legfontosabb katonai eseményeit. Felsorolom azokat az elemeket, amelyek lehetővé tették a szinte teljesen demoralizálódott, széttzilált magyar Vörös Hadsereg talpra állítását és sikeres hadjáratának végrehajtását.

Kulcsszavak: magyar Vörös Hadsereg, északi hadjárat, Stromfeld Aurél

¹ E-mail: nemedi.tamas1990@gmail.com

Abstract

The Hungarian Red Army in 1919 was the only resistance led by the government which had realistic chance of Hungary avoiding catastrophe. From the Aster Revolution (October 31, 1918) until March 21, 1919, that is, until the establishment of the Hungarian Soviet Republic and the Hungarian Red Army, apart from the heroic activities of the Székely Hadosztály led by Colonel Károly Kratochvill, there was no significant resistance against the Czech, Romanian and Serbian forces attacking the country. As far as I can see, the Hungarian Red Army had a realistic chance of successful armed resistance against the enemies attacking our country, an excellent example of this is the way of conducting the Northern Campaign.

In my study, I highlight the events that made possible the most famous military action of the Hungarian Red Army, the Northern Campaign, which resulted in the expulsion of the invading Czech forces from the most part of the Highlands, and separating them from their Romanian ally. I would like to emphasise the importance of the Northern Campaign, and I describe the changing assessment of the activities of the Hungarian Red Army during this century. I present the most important military events of the four and a half months that passed from the Aster Revolution to the Romanian attack in April 1919. I list the elements that made it possible to restore the almost completely demoralised and disorganised Hungarian Red Army and to carry out its successful campaign.

Keywords: Hungarian Red Army, Northern Campaign, Aurél Stromfeld

A magyar Vörös Hadsereg tevékenységének megítélése és jelentősége

Véleményem szerint a téma több ok miatt is kiemelkedő. Egyfelől ez az első háború a magyar–román és a magyar–cseh háború az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc óta, amikor a magyar haderő önállóan tevékenykedik, másfelől az északi hadjárat a magyar hadtörténelem egyik legkiemelkedőbb, legimpozánsabb katonai fegyvertényének tekinthető, amit meglátásom szerint a mai hadtörténész szakma nem becsül meg kellőképpen, pedig számos külföldi katonai akadémián tanítják (ha többségében választható tantárgyak keretén belül is).

A téma megítélése (mint a 20. század számos eseménye) szélsőséges, alapvetően politikailag motivált. A trianoni békediktátum után a Horthy-rendszer alatt a magyar Vörös Hadsereg megítélése rendkívül negatív volt. A regnáló rendszer a Tanácsköztársaság alatti kommunista uralmat vélte az országra kényszerített békediktátum legfőbb okának. Ékes példája ennek doberdói Breit József 1925-ös munkája. A mű számos forrást használ fel, rendkívül sok, katonai szempontból releváns megállapítást tesz, azonban hiába írta a szerző már az előszóban, hogy a lehető legjobban törekedett az események tárgyilagos rögzítésére, ez egyáltalán nem sikerült neki, ahogy ezt az alábbi idézet is mutatja:

„még elég épen álló magyar haderőt otthon újabb csalódás és még az eddiginél is nagyobb erkölcsi csapás érte, mivel itt az államhatalom és a közügyek élén már nem elismert, kipróbált államférfiakat és nem elszánt, a haza földjét mindenáron megvédeni kész testvéreket, hanem tisztán önös célok által vezérelt, a nemzet legádázabb belső ellenségeinek sorából felszínre került politikai kalandorokat talált.”²

A műben számos ilyen, és ehhez hasonló kijelentés található. Ezekből egyértelműen látszik, hogy a szerző kommunizmus iránti gyűlölete áthatja egész művét, ez a gyűlölet kiterjed a magyar Vörös Hadsereg tevékenységére is, és ez megakadályozza az események objektív értékelését. A magyar Vörös Hadseregben rendkívül sok tiszt szolgált, akiket később felvettek a Magyar Királyi Honvédségbe. Ezek a tisztek számos inzultust szenvedtek „terhelt” múltjuk miatt. Külön megjegyzendő, hogy sok, a későbbiekben komoly karriert befutó személy (Szombathelyi Ferenc, Julier Ferenc, Sztójay Döme, Jány Gusztáv és Werth Henrik) is szolgált a magyar Vörös Hadsereg soraiban.

Hazánk szocializmus alatti éveiben a téma és a korszak, a „dicsőséges 133 nap” megítélése 180 fokban fordulatot vett. A kommunista korszakban született műveket áthatotta az ideológiai motiváció, ezt leplezni sem kívánták. A magyar Vörös Hadsereg tevékenységével legbehatóbban Liptai Ervin és Hetés Tibor foglalkoztak.³ Katonaszakmai megállapításaik sokszor helyesek, valamint megalapozottak voltak, azonban az objektivitástól rendkívül messze álltak. Jól példázza ezt a katonatanácsok megítélése, amelyeket ideológiai okokból hasznosnak mutattak be, pedig ezek a szervezetek lehetetlenítették el a rend és a fegyelem megteremtését és fenntartását az alakulatoknál, ezek tehetők felelőssé a rendezetten hazatérő ezredek felbomlasztásáért. Nem vitatható, hogy a fent felsorolt szerzők tanulmányozták a magyar Vörös Hadsereg rendelkezésre álló dokumentumait (napiparancsok, hadművelési tervek, értekezletek jegyzőkönyvei), azonban az, hogy ezekből a forrásokból mennyit dolgoztak fel, illetve milyen megfontolások alapján (politikai motiváltság) szelektálták a rendelkezésre álló forrásokat, az nem egyértelmű jelenleg. A magyar Vörös Hadsereg képe alapvetően idealizált, a hibákat igyekeznek a szerzők elleplezni, de legalábbis csökkenteni, vagy másra hárítani a felelősséget. Elmondható tehát, hogy a szocialista korszak Tanácsköztársaság (és benne a magyar Vörös Hadsereg) képe pozitív volt, azt a diktatúra elődjének tekintette.

A rendszerváltozást követően a korszak iránti érdeklődés jelentősen csökkent. Ez számomra nehezen felfogható, mivel ez a rövid időszak, amely 1918 októberétől 1920 júliusáig terjed, alapvetően határozza meg a magyar történelmet, és közvetlenül hat napjainkra is. Lehetséges indok a téma háttérbe szorulására, hogy általános megítélése elsősorban politikai, és nem szakmai alapon nyugszik. A legutóbbi időkben többen is foglalkoztak a korszakkal, mint Hatos Pál, Révész Tamás.⁴ A szerzők között véleménykülönbség van a hazatérő hadsereg bevezethetőségében, illetve a magyar Vörös Hadsereg hadseregszervezési eredményeinek megítélésében is. Észrevehető továbbá, hogy az első világháború, illetve az azt követő trianoni békediktátum „elszívta a levegőt” a korszak elől. Az időszak fontossága miatt vélem úgy, hogy feltétlenül szükséges egy

² BREIT 2024: 50.

³ A főbb művek: LIPTAI 1985; LIPTAI 1979a; HETÉS 1978.

⁴ A fontosabb művek: HATOS 2025; RÉVÉSZ 2019a.

átfogó munka elkészítése, amely elsősorban a katonai szakmai szempontokat veszi figyelembe, és a lehető legjobban törekszik a politikai elfogulatlanságra.

Az őszirózsás forradalomtól a Tanácsköztársaság kikiáltásáig

1918. október 31-én kitört Budapesten az őszirózsás forradalom, és megváltoztatta hazánk történelmét. A hatalmat birtokló kormány, élén Hadik miniszterelnökkel, elvesztette az ellenőrzési képességét a főváros felett, amelyet a hadseregnek kellett volna biztosítania. Budapesten és környékén 1918 őszén többségében pótalakulatok és népfelkelő alegységek állomásoztak, mintegy 67 gyalogos század, amelyek főként a frontot nem látott fiatalokból, illetve idősekből álltak, akiket tartalékos tisztek vezettek. Számos orosz hadifogságból kiszabadult katona is a fővárosban tartózkodott, akikre nagyban hatott a bolsevik forradalom ideológiája. A tüntetőket (a lánchídi csatát követően) sem a rendőrség, sem pedig a rend helyreállítására kivezényelt katonaság nem volt hajlandó megfékezni, így a Károlyi Mihály által október 25-én megalakított Magyar Nemzeti Tanács kezébe került az ellenőrzés a főváros felett, annak ellenére, hogy a Tanács vezetői sem voltak képesek az események irányítására, csupán „sodród-tak az árral”. A helyzetet reálisan felmérő IV. Károly király november 1-jén kinevezte miniszterelnökké (ezzel az ország első emberévé) Károlyi Mihályt, a Magyar Nemzeti Tanács elnökét.⁵

Az új kormányban Linder Béla töltötte be a hadügyminiszteri posztot, aki képviselve kormányát, legfőbb hadügyi feladatának a frontról hazatérő katonák leszerelését tartotta, több okból is; egyrészt bíztak a Wilson amerikai elnök által meghirdetett pontokban, amelyek biztosították a népek önrendelkezését, illetve hitet tettek egy háborúmentes jövőben. E mellett nagy nehézséget jelentett az országban elszaporodó (jellemzően a frontokról megszökö katonákból álló) rablócsoporthoz tartozó tevékenysége. A megfékezésért a kormány több intézkedést is fogantatott. Egyrészt elrendelte a még harcoló alakulatok (az ország déli határát védő Kövess hadseregcsoport) azonnali fegyverletételét. Ez a hadseregcsoport a parancs vételéig képes lett volna az ország területi integritását közvetlenül fenyegető szerb–francia erők támadásának elhárítására az országhatár mentén. A parancs azonban teljesen felbomlasztotta a csoportosítást, az megszűnt létezni, az ország déli irányból védtelenné vált. Másrészt elrendelte az olasz, illetve az orosz frontról hazatérő alakulatok lefegyverzését. A hazatérő alakulatok fegyelmezettsége széles skálán mozgott: egyes alakulatok fegyelmezetten, egységesen, fegyverzetüket megtartva tértek vissza békehelyőrségükbe, más alakulatok pedig felbomlottak, fegyvereiket hátrahagyták, és szervezetlenül, kisebb csoportokban lépték át a határt, majd a katonák visszatértek családjukhoz, sok esetben fegyverüket megtartva.⁶ Annak megállapítása, hogy a teljes haderőben a hadra fogható erők aránya mekkora volt, meghaladja ezen cikk kereteit, és önálló tanulmányt igényel. Azt azonban kijelenthetjük, hogy a tézis, miszerint a hadsereg teljes egésze felbomlott volna, és az újonnan megalakuló kormánynak nem állt

⁵ LIPTAI 1985: 190–194.

⁶ HATOS 2022.

rendelkezésére fegyveres erő, nem állja meg a helyét. Linder hadügyminisztersége alatt kezdődött meg a hazatérő alakulatok lefegyverzése sokszor már a határokon, illetve a vasútállomásokon. A kormány célja hatalomra jutásakor a fosztogató bandák tevékenységének visszaszorítása volt.⁷ A hazatérő fegyveres katonaságban potenciális veszélyt láttak, és attól tartottak, csatlakozhatnak a fosztogatókhoz. A már meglevő csoportok felszámolására elegendőnek tartották a helyi rendőrség és csendőrség erőit, és ezeket helyi nemzetőrség létrehozásával erősítették meg. A kormány bízott a wilsoni elvek érvényesülésében, a tagjai erősen pacifisták voltak, nem feltételezték, hogy a szomszédos államok fegyveres támadást intéznek az ország ellen. A leszerelés mintegy másfél millió főt érintett. Károlyi Mihály november 7-én Belgrádba utazott tárgyalni az antant balkáni parancsnokával, Franchet d'Esperey tábornokkal. A tábornok közölte az antant feltételeit: délen a szerbek elfoglalhatták a Barcs–Pécs–Baja–Szabadka–Temesvár-vonaltól délre eső területet. A románok előrenyomulhattak a Maros vonalán Gyulafehérvárig, illetve a Marosvásárhely–Beszterce-vonalig. Emellett a fegyverszünet meghatározta, hogy Magyarország 6 gyalog- és 2 lovashadosztályt tarthat fegyverben. Ezzel nyilvánvalóvá vált a kormány pacifista politikájának csődje. Linder Béla kudarcát elismerve november 8-án lemondott miniszteri tisztségéről. A belgrádi fegyverszüneti egyezményt november 13-án Linder írta alá a magyar kormány képviselőjében. Érthetetlen, hogy Károlyi Mihály miért engedte szétbomlani a november elején még harcképes Kövess hadseregcsoportot. Feltételezhető, hogy a katonák (immár az ország közvetlen védelme érdekében) hajlandók lettek volna a harc folytatására. Ekkor az ország még képes lett volna ennek az erőnek a logisztikai ellátására. Továbbá az is megmagyarázhatatlan, hogy a belgrádi fegyverszünet után miért folytatta a kormány az összes hazatérő erő azonnali leszerelését. Legkétszázabb a fegyverszünet megkötése után világossá kellett volna válnon mindenki számára, hogy a wilsoni elvek egyáltalán nem érdeklik az antant erőit.

Linder Bélát Bartha Albert vezérkari alezredes váltotta a hadügyminiszteri székben. Irányítása alatt zajlott az új időszak első hadseregszervezési kísérlete, amelynek alapját a belgrádi fegyverszüneti megállapodás jelentette. A megállapodásnak megfelelően 8 gyalog és 2 lovas hadosztályt szerveztek meg: a 40. és 41. Budapesten, a 37. Győrött, a 39. Kassán, a 23. Szegeden, a 38. Kolozsváron, a lovashadosztályok közül az 5. Budapesten, a 11. pedig Aradon. A hadosztályok 2 gyalog- és lovas-, valamint 1 tüzérdandárból álltak. Egy gyalogos század 154 főből állt. A rendelet alapján ezen alakulatokat az öt legfiatalabb visszatartott korosztályból kellett felállítani.⁸ A hadseregszervezés koncepciójának másik kiemelt eleme a katonatanácsok szerepének visszaszorítása volt. A katonatanácsok még a forradalom kitörése előtt alakultak meg (a gyári munkástanácsok mintájára), és nagy szerepet játszottak az őszirózsás forradalomban, mivel ezek a tanácsok vették át a tényleges hatalmat a budapesti alakulatoknál, amelyek nem léptek fel a tömeggel szemben. Ezek a szervezetek kvázi kettős vezetést hoztak létre az alakulatokon belül, sőt a vezetés inkább a tanácsok, mintsem a tényleges parancsnok kezében volt. A kialakult rendszer jelentősen hozzájárult az alakulatok fegyelmének csökkenéséhez, felbomlásához. Bartha helyesen

⁷ RÉVÉSZ 2017.

⁸ 29.867/eln. 1-a rendelet (1918. november 12.).

ismerte fel, hogy ennek a jelenségnek a visszaszorítása kulcsfontosságú a hadsereg-szervezésben. A probléma a magyar Vörös Hadsereg átszervezése során is felszínre fog kerülni. A Katonatanács a forradalom győzelme után november 3-án alakult újjá, vezetője Pogány József szociáldemokrata politikus lett. Pogány komoly ambíciókkal rendelkezett, önállósodott nemcsak a hadügyminisztériumtól, hanem Károlyi Mihálytól is. Fő feladatának nem egy hadra fogható hadsereg megteremtését tekintette, hanem a belső, nem baloldali elemek legyőzését, kiszorítását a hadseregből. Elérte, hogy a katonatanácsok ténylegesen is beleszóltak az alakulatok vezetésébe, ezzel ellehetetlenítették azok működését. A helyzet megoldását a hadügyminiszter a rohamzászlóaljak megalakításában látta. Ezeket a forradalmi eszméktől mentes állományból töltötték fel, alkalmasak lehettek volna mind az országot megtámadó ellenség elleni fegyveres harcra, mind pedig rendvédelmi feladatok ellátására. Szervezésüket titokban kezdték meg, párhuzamosan elkezdték a „lázado szellemű” alakulatok leszerelését. A terv kitudódott, a budapesti alakulatok Pogány vezetésével december 12-én tüntettek a hadügyminisztérium előtt. Ennek, valamint a szociáldemokraták bizalomvesztésének hatására Bartha másnap beadta a lemondását.⁹ A Pogány vezette katonatanácsok így kvázi hivatalosan is legyőzték a hadügyminisztériumot, hatalmuk még inkább megnőtt az alakulatoknál, miközben azok harcértéke rohamosan csökkent.

Károlyi Mihály nem nevezett ki új hadügyminisztert, ő töltötte be a hadügyminiszteri posztot is a miniszterelnöki mellett. Felvidéken a cseh csapatok lendültek mozgásba. December 3-án Vix alezredes, a szövetséges katonai küldöttség vezetője jegyzéket adott át, amelyben követelte a „szlovák országok” kiűrését. Érthetetlen, hogy ezen közvetlen fenyegetés alatt a katonatanácsok legfőbb ellenfelüknek a nem baloldali elemeket tekintették a hadseregen belül. A cseh vezetés Hodžával az élen küldöttséget jelölt ki, akikkel együttműködve a kormány ideiglenes határvonalat jelölt ki a Dévényújfalú–Galánta–Verebély–Bát–Korpona–Gács–Nagyőrce–Gölnicbánya–Lemes–Gálszécs–Hommona–Mezőlaborca-vonalon.¹⁰ Károlyi parancsára a magyar alakulatok, noha az addig betört cseh csapatokat sikeresen kiszorították az országból, harc nélkül visszavonultak a meghatározott ideiglenes vonalra. Ez minden bizonnyal nagyon rossz hatással volt az állomány moráljára. December 24-én Vix újabb jegyzéket adott át Károlyinak. Az alig kéthetes jegyzék megszegését jóváhagyták a szövetségesek. Új vonalként az osztrák határtól a Duna az Ipoly torkolatáig, az Ipoly Rimaszombatig, innen egyenes vonal az Ung torkolatáig, majd az Ung folyása a határig. A kormány ennek a jegyzéknek is eleget tett, a magyar csapatok visszavonultak a vonaltól délre.¹¹ December 2-án a román hadsereg átlépte a Belgrádban meghatározott vonalat, ezzel egyértelműen megszegte az egyezményt. Vix alezredes december 16-án közölte a kormánnyal, hogy az antant engedélyezte a román hadsereg számára Máramarossziget, Szatmárnémeti, Nagykároly, Nagyvárad, Arad megszállását. Erdély katonai parancsnoka, Kratochvil Károly ezredes az önkéntesekből szerveződő Székely Hadosztály élére állt, amely erő egyedül tartotta a teljes keleti arcvonalat.¹² Délen a szerbek is megszegték a belgrádi egyezményt, csapataik megszállták a Muraközt. Hivatalosan

⁹ LIPTAI 1985: 200–201.

¹⁰ FOGARASSY 1990.

¹¹ FOGARASSY 1990.

¹² NAGY 2017.

a minisztérium élén ebben az időszakban Károlyi Mihály állt, a tényleges vezetést azonban Böhm Vilmos szociáldemokrata államtitkár tartotta a kezében. Számukra továbbra is prioritás volt a nem baloldali, „reakciós” elemek eltávolítása a hadseregből. Ez volt a vezérmotívuma az ezredesi, illetve tábornoki állomány nyugdíjaztatásának, a vezérkar, a hadmérnök és a tüzértörzskar megszüntetésének.¹³ És mindez tovább fokozta a hadsereg bomlását.

December 30-án Festetics Sándort nevezte ki Károlyi Mihály hadügyminiszterré. A Katonatanács, élén Pogánnyal, folyamatosan támadta a minisztert, aki végül 1919. január 19-én lemondott, a kormány átalakult, Károlyi Mihály köztársasági elnök lett, a hadügyminiszteri posztot Böhm Vilmos kapta.¹⁴ Böhm nagy lendülettel állt neki az immár második hadseregszervezésnek az őszirózsás forradalom után, a munka szakmai részében pedig oroszlanrészt vállalt Stromfeld Aurél ezredes mint államtitkár, a hadsereg későbbi vezérkari főnöke. A Hadügyminisztériumban létrehoztak egy, a hadműveletek vezetésére alkalmas osztályt, mivel vezérkar már nem létezett, viszont az alakulatok tevékenységét a három fronton össze kellett hangolni. Intézkedtek a hadsereg állományának feltöltésére is. A hadsereg felépítését és feltöltését a Hüm. 2669/eln. 6.-1919. sz. rendelet tartalmazta. Az eddig fegyverben tartott öt évfolyam közül a három legfiatalabbat leszerelték, mivel azok fegyelmezetlenek, hadra foghatatlanok voltak. A haderőt önkéntes alapra helyezték, a korhatárt a 24. életévben húzták meg. A tervezett létszám 70 ezer fő volt. A hadsereg 6 gyaloghadosztályból, a Dunaőrsegből és a Székely Különítményből állt. A hadosztályokat a világháború tapasztalatai alapján tervezték, kifejezetten haladó szellemű volt.¹⁵ Böhm komoly erőfeszítést tett a Katonatanács megnyerésére is, igaz, sikertelenül. A toborzás során végül csak mintegy 5000 fő jelentkezett az új hadseregbe. Ez egyértelmű kudarcnak tekinthető.

Az országban az elégedetlenség folyamatosan nőtt; a munkástanácsok hatalmukba kerítették a gyárakat, a parasztság pedig több helyen önkényes földfoglalásokba kezdett. A Kommunisták Magyarországi Pártja, élén Kun Bélával folyamatos agitációt folytatott az egyre mélyebb válságba kerülő kormány és rendszer ellen. Ebben a kritikus helyzetben adott át a kormánynak Vix alezredes március 20-án egy újabb jegyzéket: a román és a magyar fél között semleges zónát hoztak létre, amelyet a magyar kormánynak ki kellett ürítenie. A zóna nyugati fele Vásárosnaménytől nyugatra 5 km – Debrecenről nyugatra 5 km – Orosházától 5 km-re nyugatra.¹⁶ A jegyzéket Károlyi se nem fogadta el, se el nem utasította, hanem lemondott a hatalomról, azt átadta a Szociáldemokrata Pártnak, akik a Kommunisták Magyarországi Pártjával összefogva március 21-én kikiáltották a Tanácsköztársaságot. Annak tényleges vezetője a külügyi népbiztos, Kun Béla lett.

¹³ SZAKÁLY 1989: 14.

¹⁴ HERMANN 2023: 174.

¹⁵ HETÉS 1959: 62–64.

¹⁶ A Vix-jegyzékről bővebben lásd BREIT 2024: 232–234.

Események a Tanácsköztársaság megalakulása után

A Tanácsköztársaság egyik első intézkedése a hadseregszervezés azonnali megkezdése volt. A megoldásról vita alakult ki; Pogány és Böhm az önkéntes haderő mellett foglalt állást, míg a kommunista irányzat a kötelező sorozás pártján állt. A Kormányzótanács végül maradt az önkéntes haderő koncepciója mellett. A felszerelőknek szükségük volt a helyi szakszervezet vagy tanács ajánlására. A csatlakozók viszonylag magas fizetést kaptak. A Kormányzótanács a hivatásos tiszteket is felszólította a csatlakozásra, amelyre „szűrés” után volt lehetőség.¹⁷ A magyar Vörös Hadsereg megalakításáról szóló rendeletet március 24-én adták ki. A hadügyminisztérium utódja a Hadügyi Népbiztosság lett, élére Böhm Vilmos került. A toborzás során április 15-ig mintegy 53 ezer fő szerelt fel.

A Tanácsköztársaság vezetői április első időszakában úgy vélték, hogy nem fenyeget támadás, túlságosan is elégedettek voltak a magyar Vörös Hadsereg szervezésének addigi eredményeivel. Az előkészítés alatt álló támadásokról kapott információkat figyelmen kívül hagyták.

A román királyi csapatok április 16-án indították meg támadásukat. A támadás váratlanul érte a magyar csapatokat. A fronton a Székely Hadosztályon kívül nem volt fegyelmezett erő, a másik három hadosztály szervezése folyamatban volt, még nem voltak hadra foghatók. A román erők áttörték a magyar védelmet, április 20-ig az egyes csapatok szervezetlenül vívták védelmi harcukat. Április 20-án megalakították a Tiszántúli Hadsereg Parancsnokságot Böhm Vilmos parancsnokságával, vezérkari főnöke és egyben valós vezetője Stromfeld Aurél ezredes lett. Stromfeld megérkezése után a csapatok vezetése jelentősen javult, azonban kénytelenek voltak feladni Nyíregyházát. A Székely Hadosztály április 26-án letette a fegyvert a románok előtt. Ekkorra nyilvánvalóvá vált, hogy a rendelkezésre álló erők sem létszámban, sem kiképzettségben, sem fegyelmezettségben nem képesek megvédeni a Tiszántúlt. A magyar Vörös Hadsereg megkezdte a visszavonulást a Tisza nyugati partjára.¹⁸

A cseh csapatok a román támadás megindulása után nem sokkal, április 27-én indították meg támadásukat. Ekkor az északon és keleten harcoló alakulatok vezetése is Stromfeld kezébe került. A magyar csapatok mindkét arcvonalon visszavonulásra kényszerültek. Május 1-jén a helyzet válságos volt, komolyan felmerült a Tanácsköztársaságot vezető Forradalmi Kormányzótanácsban a lemondás lehetősége is, azonban rövid, egynapos hezitálás után a harc folytatása mellett döntöttek.¹⁹

Az északi hadjáratot lehetővé tevő tényezők vizsgálata

A Tiszántúl elvesztése, a Székely Hadosztály fegyverletétele, valamint az északi sikeres cseh támadás után a magyar Vörös Hadsereg komoly válságba került. Azonban számos külső és belső esemény hatására ez a demoralizált, gyengén felszerelt, ellenségeihez képest jelentősen kisebb létszámú haderő képessé vált az északi hadjárat megtervezésére

¹⁷ RÉVÉSZ 2019b.

¹⁸ HETÉS 1978: 97–100.

¹⁹ HETÉS 1978: 100–106.

és sikeres végrehajtására, amelynek során képes volt 12 nap alatt felszabadítani a Felvidék jelentős részét. Az okok feltárása véleményem szerint rendkívül fontos: kivételes esetnek számít a hadtörténelemben, hogy egy szinte teljesen legyőzött haderő képes legyen ilyen gyors újjászerveződésre és sikeres támadó hadműveletek vezetésére ilyen rövid időn belül. A továbbiakban azokat a tényezőket fogom sorra venni, amelyek lehetővé tették a magyar hadtörténelemnek ezt a kiemelkedő eseményét.

Kedvező feltételek kialakítása a frontszakaszon

A sikeres támadó művelet alapja a megfelelő erőviszonyok megléte, valamint a megfelelő terepszakaszok birtoklása, amelyek megkönnyítik a támadás végrehajtását. Az északi front április végétől május végéig tartó eseményei ezeket a kiindulópontokat teremtették meg.

A cseh támadás április 27-én indult meg az északi fronton. A támadás az első időszakban sikeres volt, a frontot védő 5. hadosztály nem tudott érdemleges ellenállást kifejteni, április 30-án a csehek elfoglalták Sátoraljaújhelyt, és Miskolc előterében álltak. Április 30-án megindult a támadás Salgótarján elfoglalásáért. A helyzet válságos volt, a védelemben levő 3. hadosztály erői teljesítőképességük határára érkeztek. Elesett Miskolc, Ózd, és az ellenséges erők Salgótarjánt fenyegették.²⁰

A májusi hadsereg-átszervezés után jelentősen javult a hadsereg hangulata. Salgótarján védelmét a „Salgótarján-csoport” látta el, amely főként helyi bányászokból és munkásokból állt. Május 9-ig tartott a csehek előretörése a város irányába, ekkor az északról, nyugatról és keletről támadó II. cseh dandárt a frissen bevetett 6. hadosztály erőinek ellenlökései visszavetették. Ennek köszönhetően sikerült stabilizálni a front legveszélyeztetettebb szakaszát.²¹

A Hadsereg Parancsnokság fontos célkitűzése volt Miskolc felszabadítása, amely jelentős ipari centrum volt központi elhelyezkedéssel az északi fronton, a város visszaszerzése pedig jelentősen emelhetette a hadsereg morálját. A támadás előkészületei alatt cseh támadás indult Salgótarján ellen május 18-án. Ekkorra a magyar Vörös Hadsereg e fronton levő erőit a Miskolc elleni támadásra csoportosította, így Salgótarjánt elhanyagolható erők védték. A Hadsereg Parancsnokság csak minimális erőket küldött erősítésként, mivel úgy vélték, Miskolc felszabadítása magával fogja vonni a cseh erők hátravonását Salgótarjától az átkarolás elkerülése végett. A támadás Miskolc felszabadítására május 20-án indult meg. Sikeres volt, a csehek még aznap kivonultak a városból, hogy elkerüljék a bekerítést. Salgótarján térségének védelmére a Hadsereg Főparancsnokság három zászlóaljat küldött megerősítésül. Ezek az erők a már ott levőkkel képesek voltak ellentámadásba átmenni, arra kényszerítették a cseh erőket, hogy felhagyjanak Salgótarján elfoglalásának tervével. Május 23-án a cseh és román erők együttes támadást indítottak Miskolc visszafoglalása érdekében – sikertelenül.²²

Sikerült az északi fronton kedvező terepszakaszokat elfoglalni. Miskolc kulcsfontosságú volt, nemcsak ipara, hanem elhelyezkedése miatt is; egyrészt fontos vasúti

²⁰ LIPTAI 1979a: 126.

²¹ LIPTAI 1979a: 144–152.

²² LIPTAI 1979a: 166–180.

csomópont volt, amelynek birtoklása lehetővé tette a csapatok gyorsabb mozgását a fronton, másrészt innen kiindulva a Hernád völgyében lehetőség volt támadást indítani Kassa irányában. A sikeres védelmi műveletek, majd ellentámadások megteremtették a sikeres északi hadjárat végrehajtásának alapjait, ezek nélkül az nem lett volna kivitelezhető.

Hatékony vezetési rendszer kialakítása

A vezetési rendszer a mai modern hadviselésben is alapvető; hiába állnak rendelkezésre magas harcértékű, logisztikailag támogatott alakulatok, ha azokat a parancsnok nem képes hatékonyan vezetni, vagy a híradás nem megfelelő megtervezése, vagy a parancsnoki lánc hibás felépítése okán. A rossz vezetési struktúrának számos negatív hatása van: a parancsok gyakran késve érkeznek meg az alakulatokhoz, ami komoly problémát okoz a parancsnoknak; ha végrehajtja a parancsot, már nem az aktuális helyzetnek megfelelő tevékenységet fogja folytatni, a parancs megtagadása pedig a hivatásos tisztek egyik legrosszabb lépése.

Hatékony vezetési rendszer az őszirózsás forradalom óta nem működött. A bomlásban levő csapatokat a Hadügyminisztérium egyik főosztályán keresztül akarták vezetni, mivel a vezérkart, amelynek ez lett volna a feladata, feloszlatták. Az összes fronton levő alakulat egy, központi parancsnokság általi vezetése, különösen az akkori távközlési lehetőségek között (ekkor még nem létezett rádió) irreális volt. Sokat elárul az akkori kaotikus viszonyokról, hogy a vezetési rendszerrel először a Böhm-féle hadsereg szervezési koncepciójában találkozhatunk 1919 februárjában. A román támadás megindulásakor a teljes hadsereget a Hadügyi Népbiztosság (a régebbi Hadügyminisztérium) egyik osztálya próbálta vezetni. Ez nem tette lehetővé a csapatok vezetését, a parancsokat megkésve adták ki, csak reagálni tudtak az eseményekre. Az április 20-ig tartó időszakban, a támadás első ütemében teljes káosz alakult ki a csapatok között, a hadosztályok közötti összehangolt tevékenység tulajdonképpen nem létezett. A vezetés felismerte, hogy Budapestről nem lehet vezetni a Nagyvárad előterében levő csapatokat. Átalakították a vezetést. Először, az aktuális helyzethez alkalmazkodva, létrehozták a Tiszántúli Hadsereg Parancsnokságot, amelynek a románokkal harcban álló erőket rendelték alá, művelési területe a Tisza és a Maros folyók közti részre terjedt ki.²³ Május 6-án létrehozták a Hadsereg Parancsnokságot, és alárendelték az összes alakulatot. Ennek parancsnoka Böhm Vilmos lett, vezérkari főnöke pedig Stromfeld Aurél, aki a valóságban vezette a hadsereget. A szervezetet a Honvédelmi Minisztériumnak megfelelő Hadügyi Népbiztosság mellé rendelték. A Népbiztosság felelt a katonai kerületparancsnokságokért, valamint a személyi és anyagi biztosításért.²⁴ Ezáltal létrehoztak egy olyan szervet, amely összefogta és vezette a leginkább veszélyeztetett frontszakaszt. Az intézkedésre már a Bartha-féle hadsereg szervezésekor szükség lett volna, mivel egyetlen hadsereg sem működhet hatékonyan megfelelő vezetési rendszer nélkül.

²³ HETÉS 1978: 97.

²⁴ HETÉS 1959: 78–79.

Kritikaként megjegyzendő, hogy ez sem tekinthető a leghatékonyabb vezetési struktúrának. Ebben a rendszerben a Hadsereg Parancsnokság fő feladatuként közvetlenül vezette az északi front hadműveleteit, azonban, mivel neki volt alárendelve minden katonai erő, neki kellett vezetni a keleti és déli fronton védő erők harcát is. Ez a struktúra az északi hadjárat alatt működőképes volt, mivel a másik két fronton nem történt érdemleges művelet, az erők védelemben helyezkedtek el. Azonban abban az esetben, ha több fronton kellett volna párhuzamosan műveleteket vezetni, nem biztos, hogy alkalmas lett volna. Úgy gondolom, szerencsésebb lett volna az egyes frontokon harcoló egységek vezetésére a Hadsereg Parancsnokságnak alárendelt frontparancsnokságokat létrehozni.

Hadseregszervezés

A hadsereg struktúrája, felépítése alapvetően befolyásolja annak képességeit. Ha a szervezeti struktúra túlságosan gyakran változik, az alakulatok nem képesek ehhez alkalmazkodni, és ez a vezetési képességre negatív hatással van. A fentebb leírtakból is jól látható, hogy az 1918. október 31. és 1919. május 15. közötti időszakban a szervezeti felépítés folyamatosan változott, ami önmagában is bomlasztó hatással volt a haderőre. Az 1919. május 15-én kiadott szervezési utasítás egyértelműen meghatározta a hadsereg felépítését, az egyes magasabbegységek műveleti területeit. Fontos kiemelni, hogy miután Stromfeld kialakította a végleges felépítést, az alábbiakat fűzte az utolsó módosító parancshoz:

„Ennek a szervezésnek a befejeztével sem a hadsereg-parancsnokság, sem pedig a hadsereg-parancsnokság alá tartozó egyéb parancsnokságok szervezéssel többé nem foglalkoznak. Ezzel a megszervezett erővel kell a hadműveleteket végrehajtani, és ennek a vezetése leendő úgy a hadsereg-parancsnokság, mint az egyéb parancsnokságok kizárólagos feladata.”²⁵

Egyértelmű parancs volt, amely nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a parancsnokok tisztán lássák az alájuk beosztott egységeket, és tudják, hogy milyen erővel kell a kapott parancsokat végrehajtaniuk.

A hadsereg átszervezése során a legnagyobb magasabbegység a hadtest lett. A hadtesteknek meghatározták a műveleti területét, valamint azt, hogy mely hadosztályok tartoznak az alárendeltségükbe. Az I. hadtest parancsnokságát Cegléden állították fel, ez a hadtest védte a Duna–Tisza közét, valamint a Tisza vonalát Alpártól Kisköréig. A hadtest alárendeltségében állt a 2. hadosztály, illetve a Budapest-csoport, majd a későbbiekben a 7. hadosztály. A II. hadtest Székesfehérváron települt, oda tartozott az összes dunántúli alakulat. A III. hadtest parancsnoksága Hatvanban állt fel, és a Tisza vonalát védte. A hadtest alárendeltségébe került az 1., 4. és 6. hadosztály, valamint a Székely Hadosztály tovább harcoló részei. Hadsereg Parancsnokság közvetlen lett a 3. és 5. hadosztály, amelyek az északi arcvonalat védték az Ipoly torkolatától keletre.

²⁵ HETÉS 1978: 113.

A későbbiek során létrehozták a IV. hadtestet Budapest központtal, amelyhez a tartalékok tartoztak.²⁶ A hadrend kialakítása egyértelmű volt, kiadása után nem merült fel kétség, hogy melyik alakulat kinek van alárendelve. Ez nagyban hozzájárult a sikeres északi hadjáratához.

A Hadsereg Parancsnokság helyzetét kritikával is illelhetjük. A struktúrából jól látszik, hogy az északi frontot a Hadsereg Parancsnokság közvetlenül vezette. Ez egy hadjárat idejére biztosíthatta a sikert, de, ha és amennyiben, a döntő hadjáratot nem ezen a fronton vívták volna (hanem a keletin), akkor ez a struktúra jelentős problémát okozott volna.

A katonai fegyelem helyreállítása

Minden hadsereg alapja a fegyelem és a rend betartása. Amelyik hadsereg ezzel nem rendelkezik, az nem hadra fogható. Ahogy az az előzményekből is látható, a császári és királyi hadseregnek a frontokról visszatérő erőit folyamatosan a bomlás veszélyeztette. Annak vizsgálata, hogy ez belülről érkező veszély volt-e, vagy pedig külső tényezők játszottak közre, nem témája ennek az írásnak. Az azonban egyértelműen kijelenthető, hogy a forradalom kitörésétől kezdve a hadsereg fegyelmi válságban volt, ami fő oka volt a sorozatos vereségeknek (kivéve a Székely Hadosztályt, ahol nem volt fegyelmi probléma). A frissen megalakult magyar Vörös Hadsereggel is, ahol a katonatanácsokat, mivel küldetésüket már beteljesítették, felszámolták, a tiszántúli harcokban több alkalommal előfordult, hogy a csapatok parancs nélkül elhagyták állásaikat, otthagyták felszerelésüket, nem engedelmeskedtek a parancsnokaiknak.²⁷ Stromfeld Aurél ezredes is maximálisan tisztában volt ezzel, ezért több intézkedést adtak ki a fegyelem megszilárdítására.

Eltörölték az alparancsnokok (századparancsnok és szakaszparancsnok) választásának rendszerét. Ez jelentősen javított az állomány fegyelmi helyzetén. Rendelkezést adtak ki a parancsnokok fegyelmi jogköréről is, továbbá forradalmi katonai törvény-székeket is felállítottak. Ismét bevezették a rendfokozati jelzéseket, amelyek a katonai hierarchia fontos elemei, és amelyeket a forradalom elsöpört.²⁸ Ezek az intézkedések elengedhetetlenek voltak annak érdekében, hogy a fegyelem ismét megszilárduljon a hadseregben, nélkülük nem lehetséges a hadsereg vezetése.

Gyorsaság

Kiemelkedő, hogy a magyar Vörös Hadsereg a Tiszán való átkelés és Salgótarján sikeres védelme után mintegy három héttel képes volt az északi front teljes területén támadásba átmenni. E csekély idő alatt átszervezték a hadsereget, végrehajtották a feltöltéseket, kidolgozták a hadjárat tervét. Ez rendkívül megfeszített munkát igényelt

²⁶ LIPTAI 1985: 228.

²⁷ LIPTAI 1979a: 115; LIPTAI 1985: 221.

²⁸ LIPTAI 1985: 227.

mind a csapatok, mind a tervezést, szervezést végző törzsek részéről. A munkában kiemelkedő szerepe volt Stromfeld Aurél ezredesnek, vezérkari főnöknek.

A szemben álló felek egyike se volt képes ilyen gyorsan megszervezni az utánpótlási vonalait, végrehajtani a szükséges átcsoportosításokat, majd kidolgozni a támadó műveletek terveit, mint a magyar Vörös Hadsereg.

Az északi hadjárat sikeréhez nagymértékben hozzájárult, hogy nagyon gyorsan sikerült felkészülni a hadjáratra, ami meglepte az ellenséget, így az nem tudott megfelelő ellenállást tanúsítani.

A hadsereg feltöltése

Mint azt fentebb is láthattuk, a hadsereg szervezésének egyik Achilles-pontja volt a feltöltésének a módja. Miután Linder szájából elhangzott a hírhedt „Nem akarok többé katonát látni” mondat, a Monarchiából örökölt hadsereg bomlása megállíthatatlan volt, azonban új, hadra fogható hadsereget nem sikerült létrehozni, noha erre Bartha és Böhm minisztersége alatt is történtek kísérletek.

A legfontosabb tényező talán a munkásság általános mozgósításának elrendelése volt május 2-án. A korábbi mozgósítások csupán minimális eredményeket hoztak, azonban ez a mozgósítás rendkívül sikeres volt. Május közepére a Vörös Hadsereg létszáma elérte a 120 ezer főt. A siker egyik kulcsa az lehetett, hogy a toborzást a szakszervezetekre bízta, mert azoknak komoly befolyása volt a munkásság körében: ők tudták rendezni a munkásság lakhatási problémáit, élelmezését, valamint munkanélküli segélyeket is tudtak biztosítani. Emellett a tiszántúli visszavonulás során több, eddig nem a magyar Vörös Hadsereg kötelékében harcoló alegység (csendőrök, nemzetőrök, továbbá a Székely Hadosztály egy része is) beolvadt a hadseregbe, ezzel is növelve annak létszámát.²⁹

A bevonulók különböző motivációval indultak a harcba. A többséget feltehetően a haza védelme motiválta, azokra, akiknek lakóhelyét közvetlenül fenyegette az intervenció ez fokozottan érvényes lehetett (például a salgótarjániakra). Sokak magukévá tették a kommunista eszméket, és a proletárdiktatúra védelme érdekében ragadtak fegyvert.

A tisztikar rendkívül fontos része a hadseregnek, a tisztek képzése jelentősen több időt vesz igénybe, mint a legénységi állományé. Fontos volt, hogy a császári és királyi hadseregben, valamint a magyar királyi Honvédségben a világháborúban szolgált tisztek hajlandók legyenek harcolni a magyar Vörös Hadseregben, mivel az adott pillanatban ők nem voltak pótolhatók. Ez a fajta toborzás is sikerrel járt, számos tiszt jelentkezett a hadseregbe. A tisztek esetében is többféle motivációról beszélhetünk. Fontos szempont volt a lakóhely védelme. A jelentkezők felének lakóhelyét 1919 májusára elfoglalták az országra támadó erők, nekik közvetlen érdekük volt a hadseregbe való csatlakozás. Másik fontos szempont volt az előrelépés lehetősége. A forradalom után a tábornokokot és az ezredeseket kényszernyugdíjazták. A 30–40 éves századosok, őrnagyok és alezredesek előtt gyors előlépési lehetőség

²⁹ RÉVÉSZ 2019b.

nyílt, ami komoly ösztönző tényező volt. Szintén fontos motiváció lehetett, hogy a hivatásos tiszti állomány jellemzően nem rendelkezett más végzettséggel, amellyel el tudta volna tartani magát, illetve családját, és jellemzően kispolgári származásúak voltak, vagyis nem rendelkeztek olyan birtokkal, amely mellett megengedhették volna maguknak, hogy ne dolgozzanak. A hadsereg stabil megélhetést biztosított, és ez is fontos ösztönzőnek bizonyult.³⁰

Kiemelendő azonban, hogy a sok harc nélküli visszavonulás után a magyar Vörös Hadsereg elsőként vállalta fel a harcot az országba betörő ellenséges erőkkel szemben. Ez mindenképpen ösztönzőleg hatott mind a legénységi, mind pedig a tiszti állományra, akik félretették esetleges politikai egyet nem értésüket a regnáló rendszerrel szemben, a haza megvédése érdekében.

Az ellenséges erők tevékenysége

Kulcsfontosságú tényező volt az ellenséges erők tevékenysége is. Az egyértelmű volt, hogy amennyiben a szerb, a román és a cseh erők egyidejűleg indítottak volna támadást a magyar Vörös Hadsereg ellen, az képtelen lett volna a háromfrontos háború megvívására. Azonban az országot megtámadó erők nem hangolták össze tevékenységüket, illetve máshol kellett erőiket alkalmazni.

A román csapatok, miután elérték a Tisza vonalát, a felderítési információk ellenére nem kíséreltek meg átkelni a folyón, hanem védelemre rendezkedtek be. A besszarábiai front eseményei miatt a támadó hadműveletekben részt vevő hadosztályokat átcsoportosították, őket három, Erdélyből toborzott hadosztály váltotta fel – kétes harcértékkel. A mélységben a román erők rendelkeztek tartalékkal.³¹ A román hadsereg megtámadása ebben az időszakban több szempontból sem volt célszerű. Egyrészt a Tisza jelentős természetes akadályt jelentett, leküzdése nagy erőfeszítést igényelt volna. Másrészt a román haderő volt harcértékében a legjobb az ellenséges hadseregek között. Az ellenük támadás rendkívül nagy kockázatokat rejtett volna magában.

A szerb haderő, miután elérte a számára maximálisan kitűzött célokat, nem kívánt további támadó hadműveleteket folytatni. Az Olaszországgal való konfliktus miatt a frontról jelentős erőket vontak el, mintegy két ezrednyi gyalogság maradt a térségben, amelyek védelemre rendezkedtek be.³² Az adott körülmények között a szerb haderő megtámadása nem volt célszerű, mivel Szegeden és környékén jelentős francia erők is állomásoztak, beavatkozásuk komolyabb kockázatot rejtett magában.

Az ellenséges erők közül a cseh csapatok rendelkeztek a leggyengébb harcértékkel. Hiába voltak létszámfölényben, a kiképzettség és a motiváció hiányában több alkalommal vereséget mértek rájuk a magyar csapatok. Jelentős iparvidékeket veszélyeztettek, amelyek létfontosságúak voltak az ország működése szempontjából. Fontos magyarlakta területeket foglaltak el, a harcok során várható volt a lakosság támogatása, illetve a férfiak belépése a hadseregbe.

³⁰ SZAKÁLY 1989: 13–16.

³¹ HETÉS 1959: 220.

³² HETÉS 1959: 218–219.

Reális terv kidolgozása

Mint már az előzőekben is szó volt róla, a hadjárat terveit nagyon gyorsan dolgozták ki. Az időhiány ellenére sikerült egy reális célkitűzéseket megfogalmazó, végrehajtható tervet összeállítani. A műveleti elgondolás alapján a hadsereg erőinek döntő többségét (III. hadtest az 1., 4. és 6. hadosztállyal, a 3. és 10. dandárral, az 5. és 3. hadosztály és az 1. dandár) az északi fronton vetik be, vállalva annak kockázatát, hogy a déli és keleti fronton minimális erőt állomásoztatnak. A tervnek kettős célja volt: döntő vereséget mérni a cseh erőkre, valamint elvágni az összeköttetést a román és a cseh hadsereg között, meggátolva azzal az egymásnak való segítségnyújtásukat. A cél elérése érdekében a fő csapás irányát Miskolcra kiindulva a Forró–Vilmány–Kassa–Eperjes–Bártfa-irányba határozták meg, az alakulatok feladata ezen terület elfoglalása volt. A terv sikeres végrehajtása kedvező feltételeket teremthetett a románok kiűzésére a Tiszántúlról, mivel ebben az esetben lehetőség nyílt a tiszai folyami átkelés mellett egy északról induló átkarolásra is.³³ A terv, figyelembe véve a relatív harcérték-elemzést, megvalósítható volt, amely ugyan rejtett magában kockázatot, azonban nem tett fel mindent egy lapra. A hadjárat sikerének egyik legfontosabb eleme ez az ambiciózus, gondosan előkészített terv volt. A történelem fintora, hogy a sikert az ország nem tudta kihasználni, és a cseh erők legyőzése után nem indult meg a román csapatok elleni támadás, helyette visszavonultak a magyar Vörös Hadsereg csapatai.

Összegzés

Az őszirózsás forradalom óta tartó folyamatos visszavonulások, szervezetlenség, majd a katasztrofális tiszántúli vereség mélyen megrendítette a frissen megalakult magyar Vörös Hadsereget. A súlyos vereség és demoralizáció ellenére azonban a hadsereg képes volt az újjászerveződésre, és rendkívül rövid idő alatt támadó műveletek végrehajtására. Ilyen gyors megújulásra nagyon kevés példát találunk a hadtörténelemben.

Az északi hadjárat sikeréhez több tényező együttesen járult hozzá. A hadsereg vezetési struktúrájának megújítása képezte az alapot, amelynek átalakítása után a sereg vezethetővé vált.

A fegyelem helyreállítása szintén kulcsfontosságú volt. 1918 novemberétől bomlási, fegyelmelési problémák jellemezték a hadsereget. Az akkor foganasított intézkedéseknek sikerült helyreállítani a fegyelmet, ami lehetővé tette a csapatok harcba vetését.

Állandó problémát jelentett a hadsereg feltöltésének kérdése. A májusi mozgósítás során komoly szerepet kaptak a szakszervezetek, amelyek sikerrel toborozták be a gyári munkásságot. A tiszti állomány is csatlakozott a hadsereghez, mivel látták, hogy a Tanácsköztársaság hajlandó felvállalni a fegyveres küzdelmet az országra támadt ellenséges erőkkel. Így sikerült feltölteni a magyar Vörös Hadsereget.

Az ellenséges erők tevékenysége is kedvező volt az északi hadjárat megindításához. Délen a szerb erők jelentős átcsoportosítást hajtottak végre más térségekbe, és az elért

³³ LIPTAI 1985: 231–232.

vonalakon védelemre rendezkedtek be. A román hadsereg a Tisza elérése után szintén védelemre rendezkedett be, illetve átcsoportosítást hajtott végre a besszarábiai frontra a szovjetek ellen. A cseh haderő volt a legkevésbé motivált, illetve kiképzett, ellene sikerrel támadhatott a magyar Vörös Hadsereg.

Sikerült egy reális célkitűzéseket tartalmazó terv kidolgozása is, megvalósítása rendkívül kedvező lehetőségeket biztosított a műveletek folytatására.

Elmondható, hogy ezek a külső és belső tényezők járultak hozzá leginkább a magyar Vörös Hadsereg sikeréhez az északi hadjárat során. A fentiek egyenként is nagy jelentőségűek, azonban csak összességük tette lehetővé a hadjárat sikeres végrehajtását.

Felhasznált irodalom

- BREIT József, doberdói (2024): *Vörös háború. Az 1918/19. évi forradalmak hadtörténete*. Budapest: Rubicon Intézet.
- FOGARASSY László (1990): Hodža Milán és a Károlyi-kormány. *Palócföld*, 24(5), 72–87.
- HATOS Pál [Digitális Legendárium] (2022): Magyar Honvédő Háború 1918–1920 2/5. *YouTube*, 2022. október 26. Online: www.youtube.com/watch?v=PVsqZ0Vz5nM
- HATOS Pál (2025): *Rosszfiúk világforradalma*. Budapest: Jaffa.
- HERMANN Róbert szerk. (2023): *Kis magyar hadtörténet*. Budapest: Zrínyi.
- HETÉS Tibor szerk. (1959): *Stromfeld Aurél válogatott írásai*. Budapest: Zrínyi.
- HETÉS Tibor (1978): *Stromfeld Aurél*. Budapest: Zrínyi.
- LIPTAI Ervin (1979a): *Vöröskatonák előre! A magyar Vörös Hadsereg Harcai 1919*. Budapest: Zrínyi.
- LIPTAI Ervin szerk. (1985): *Magyarország hadtörténete 2. kötet*. Budapest: Zrínyi.
- NAGY Szabolcs (2017): A Székely Hadosztály. *Rubicon*, 28(7–8), 40–51. Online: https://trianon100.hu/gallery/letoltesek/RUB_NAGY.pdf
- RÉVÉSZ Tamás (2017): 1918: az erőszak éve. Fegyelem és lázadás a hadseregben az első világháború végétől a Tanácsköztársaság kikiáltásáig. *Rubicon*, 28(7–8), 14–23. Online: https://trianon100.hu/gallery/letoltesek/RUB_R%C3%89V.pdf
- RÉVÉSZ Tamás (2019a): *Nem akartak katonát látni? A magyar állam és hadserege 1918–1919-ben*. Budapest: Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet.
- RÉVÉSZ Tamás (2019b): Nemzeti vagy vörös? *Rubicon*, 29(4), 19–25.
- SZAKÁLY Sándor (1989): A Magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének tisztikara. *Palócföld*, 23(1), 13–21. Online: https://epa.oszk.hu/03200/03286/00007/pdf/EPA03286_palocfold_1989_1_013-021.pdf